

บทคัดย่อ

การศึกษาภาษาชนะดินเผาที่ขุดพบจากภายในกรุเจดีย์ราย ของโบราณสถาน ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

บทความนี้เป็นนการนำเสนอความสำคัญของเมืองสุโขทัยทางด้านการค้าและวัฒนธรรมในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 โดยวิเคราะห์ภาษาชนะดินเผาที่ขุดค้นพบภายในกลุ่มกรุเจดีย์รายของโบราณสถานในพื้นที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ในการวิเคราะห์ภาษาชนะดินเผาจากการขุดแต่งโบราณสถานแห่งนี้ นอกจากกลุ่มภาษาชนะดินเผาที่ขุดพบจากภายในกรุเจดีย์รายหลายองค์แล้ว ยังได้ศึกษาภาษาชนะดินเผาที่ขุดค้นพบในบริเวณรอบ ๆ ซึ่งเป็นเศษภาษาชนะดินเผาที่มีร่องรอยการใช้งานจากสังเกตรอยไฟและเศษปูนขาวบนผิวภาษาชนะ สันนิษฐานว่ากลุ่มเศษภาษาชนะดินเผาที่มีร่องรอยเหล่านี้ยังเป็นเครื่องถ้วยอีกกลุ่มหนึ่งที่เคยถูกบรรจุภายในกรุเจดีย์องค์ใดองค์หนึ่งแต่เดิมเช่นกัน

ความมากมายและคุณภาพสูงของภาษาชนะดินเผาเหล่านี้ โดยเฉพาะเครื่องถ้วยจีนชนิดลายครามประเภทไหขนาดใหญ่สมัยราชวงศ์หยวนเป็นจำนวนกว่า 10 ใบ คงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเมืองสุโขทัยอันเป็นศูนย์กลางทางด้านการค้าและวัฒนธรรมในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 20

Abstract

Ramkhamhaeng National Museum : 14th Century Chinese Porcelain

This article presents the importance of the ancient town of Sukhothai as a cultural centre during the late 14th century, based on analysis of ceramics excavated from a group of subsidiary stupas at the temple site of the Ramkhamhaeng National Museum, Changwat Sukhothai. The excavations, which discovered various interesting artifacts, were conducted by the Fine Arts Department in 2001. Many complete ceramics were unearthed, as well as many potsherds. The ceramics consisted mainly of Chinese blue and white porcelain from the Yuan dynasty, including bowls, large Quan jars and large Meiping vases. Analyzing these ceramics strongly indicates that the ancient town of Sukhothai was a prosperous trading and cultural centre during late 14th century.

การศึกษาภาชนะดินเผาที่ขุดพบจากภายในกรุเจดีย์ราย ของโบราณสถาน ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

โก มู่ไก*

1. บทนำ

บทความนี้เป็นนการนำเสนอความสำคัญของเมืองสุโขทัยทางด้านการค้าและวัฒนธรรมในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 โดยวิเคราะห์ภาชนะดินเผาที่ขุดค้นพบภายในกลุ่มกรุเจดีย์รายของโบราณสถานในพื้นที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ซึ่งผู้ศึกษาสามารถทำการวิจัยภาชนะดินเผาได้โดยความร่วมมือจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง และสำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์จนถึงตุลาคม ในปี พ.ศ. 2551

2. โบราณสถานกลุ่มเจดีย์รายในพื้นที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง¹

จากการขุดแต่งโบราณสถานภายในพื้นที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง ปรากฏโบราณสถานสองแห่ง โบราณสถานหมายเลข 1 เป็นเจดีย์ประธานขนาดใหญ่ที่มีขนาด 15 x 15 เมตร มีเจดีย์บริวารทั้งหมด 24 องค์ ขนาด 1.50 x 1.50 เมตร

*นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹ ห้างหุ้นส่วนจำกัดเหมลักษ์ณ์ก่อสร้าง, รายงานการบูรณะ-เสริมความมั่นคงโบราณสถานภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย, เสนอ สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 5.

รายรอบเจดีย์ประธานอยู่ โบราณสถานหมายเลข 2 เป็นวิหารมีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 12 เมตร กว้าง 8 เมตร

โบราณสถานหมายเลข 1 มีการก่อสร้าง 2 สมัย คือสมัยที่ 1 มีการสร้างเจดีย์ประธานอยู่กลาง โดยล้อมรอบด้วยเจดีย์รายจำนวน 24 องค์ เจดีย์รายมีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงระฆังลักษณะแบบสุโขทัย สมัยที่ 2 มีการก่ออิฐแนวเชื่อมองค์เจดีย์รายในวงฐานให้เป็นฐานเดียวกันเชื่อมเป็นองค์เดียวกับเจดีย์ประธานและมีการนำเศษอิฐหักชิ้นส่วนปูนปั้น ดินบดอัดก่อน แล้วมีการปูพื้น

ในการขุดแต่งโบราณสถานแห่งนี้ โบราณวัตถุที่ขุดพบจากภายในกรเจดีย์รายเป็นหลักฐานสำคัญเพื่อศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมทางพุทธศาสนาในอดีตของเมืองสุโขทัย เช่น พระพิมพ์ดินเผา พระพิมพ์ทองคำ ผอบพร้อมฝาเงิน พระพุทธรูปสำริด พระพุทธรูปบุเงิน พระพุทธรูปปูนปั้น พระสาวกดินเผา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการขุดพบภาชนะดินเผาสมบูรณหลายใบอีกด้วย ซึ่งขอกกล่าวถึงลักษณะของภาชนะดินเผาที่ขุดพบจากกรเจดีย์รายของโบราณสถานหมายเลข 1 ตามแหล่งที่ผลิต ดังต่อไปนี้

3. ภาชนะดินเผาที่ขุดพบจากกรเจดีย์ราย (ภาพที่ 1, 2)

ภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดาประเภทฝาปิด 1 ใบ (327) เป็นฝาปิดดินเผาแบบประทุนหงาย มีจุกจับทรงดอกบัวตูม มีเนื้อดินไม่แกร่งหยาบเป็นสีส้ม ขอบฝาปิดพับเข้าด้านใน

เครื่องถ้วยศรีสัชชนาลัยชนิดไม่เคลือบประเภทไหปากแตรมีขนาดเล็ก 1 ใบ (329) และขนาดใหญ่ 2 ใบ (326, 382) มีเนื้อดินแกร่งหยาบเป็นสีส้มอมแดงหรือสีส้ม ส่วนปากแตร คอยาว ส่วนลำตัวตอมนบนป่อง กันมีฐานแบน ประเภทไหปากแตรขนาดเล็กผิวเรียบไม่ตกแต่ง ส่วนขนาดใหญ่ 2 ใบมีการตกแต่งด้วยลายซี้หวีระหว่างลายเส้นขูดขีดขนานส่วนไหล่และส่วนลำตัวตอมนบนและมีหูปั้นแปะรูปปริมิต 4 แห่งที่ส่วนไหล่ เครื่องถ้วยศรีสัชชนาลัยชนิดเคลือบสีเขียวเข้มแบบเคลือบ 2 ใบประกอบด้วยประเภทจาน (377) และประเภทฝาปิด (378) ซึ่งทั้ง 2 ใบนี้ถูกพอกปิดด้วยปูนที่ผิวด้านนอก ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าใช้เป็นฝาปิดในกรเจดีย์ราย เครื่องถ้วยแบบเคลือบ 2 ใบนี้มีเนื้อดินหยาบแกร่งเป็นสีน้ำตาลดำ น้ำยาเคลือบเป็นสีเทาต่อมเหลือง มีการทำน้ำดินด้านในและมีการเคลือบน้ำยาด้านในเช่นกัน ประเภทจานปาดน้ำยาเคลือบออกขอบปากโดย

รอบ ขอบปากงุ้มเข้าด้านใน มีการตกแต่งด้วยลายขูดขีดได้เคลือบเป็นคลื่นและลายเส้นแนวตั้งโดยรอบผนังด้านใน

เครื่องถ้วยน่านบ้านบ่อสวกชนิดเคลือบสีเขียวवलประเภทไหปากแตร 1 ใบ (385)² มีเนื้อดินหยาบแกร่ง เป็นสีน้ำตาลเหลือง ทาหน้าดินสีขาวตั้งแต่ขอบปากด้านในจนถึงส่วนลำตัวตอนล่างด้านนอก แล้วเคลือบน้ำยาบริเวณเดียวกัน น้ำยาเคลือบเป็นสีเขียวवल ส่วนบานนอก ก้นแบน มีการปั้นแปะปุ่มประดับรูปกันหอยคู่ 2 ปุ่มที่ส่วนไหล่

เครื่องถ้วยจีนชนิดเขียนลายครามสมัยราชวงศ์หยวน 2 ใบประกอบด้วยประเภทถ้วย 1 ใบ (333) และประเภทฝาปิดสำหรับไหปากกว้าง 1 ใบ (335) ซึ่งมีน้ำยาเคลือบเป็นสีขาวอมฟ้า ประเภทถ้วยมีการเคลือบผิวทั้งใบยกเว้นส่วนก้นด้านนอก ขอบปากผายออก ลำตัวพับเข้าด้านใน ก้นมีเชิง มีการตกแต่งด้วยเขียนลายสีครามได้เคลือบเป็นลายพุดกษา ลายก้านขรรอบตัวไหด้านนอก และลายตัวอักษรจีนตรงกลางด้านใน ประเภทฝาปิดมีการเคลือบผิวด้านนอก รูปทรงแบบประทุน มีจุกทรงดอกบัวตูม มีการตกแต่งด้วยลายครามเป็นลายกลีบบัวที่ตกแต่งภายในรูปใบไม้ห้อยลง

เครื่องถ้วยหลงฉวนชนิด Celadon สมัยราชวงศ์หยวนประเภทโถปากกว้าง 1 ใบ (331) มีเนื้อดินสีเทาอ่อน น้ำยาเคลือบเป็นสีเขียวอ่อน เคลือบผิวทั้งใบและปาก น้ำยาเคลือบออกปลายเชิงและขอบปาก ส่วนลำตัวขึ้นรูปโดยใช้แป้นหมุนและเอาแผ่นกลมลงปิดส่วนก้น ซึ่งเป็นลักษณะวิธีการขึ้นรูปของเครื่องถ้วยหลงฉวน Celadon ประเภทโถปากกว้างที่ปรากฏขึ้นเฉพาะในสมัยราชวงศ์หยวนเท่านั้น ส่วนปากกว้างคอสั้น ส่วนไหล่พอง มีเชิงค่อนข้างสูง มีการตกแต่งด้วยขูดสลักได้เคลือบเป็นลายกลีบดอกบัว

เครื่องถ้วยผู้เถียนชนิดเคลือบสีเขียว 6 ใบประกอบด้วยประเภทจานขนาดเล็ก 4 ใบ ประเภทกระปุก 1 ใบ (388) และประเภทตลับ 1 ใบ (ไม่ระบุ) ซึ่งมีเนื้อดินละเอียดแกร่งเป็นสีเทาอ่อน น้ำยาเคลือบเป็นสี light gray หรือสีเขียวมะกอก ประเภทจานขนาดเล็ก 4 ใบมีการเคลือบผิวทั้งใบ ยกเว้นส่วนก้นทั้งด้านในและด้านนอก มีร่องรอย

²สายันต์ ไพรชาญจิตรี *กระบวนการโบราณคดีชุมชน*—การวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน—, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

ฐานของภาชนะใบอื่นที่วางซ้อนบนภาชนะส่วนกันด้านใน ขอบปากม้วนเข้า มีเชิงเตี้ยกว้าง ประเภทจานขนาดเล็ก 3 ใบผิวเรียบไม่มีการตกแต่ง ส่วนประเภทจานขนาดเล็กอีกใบหนึ่ง (339) มีการตกแต่งด้วยกดประทับลายดอกไม้ตรงศูนย์กลางด้านใน จานขนาดเล็กทุกใบมีเศษปูนติดอยู่ส่วนกัน ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าใช้เป็นฝาปิดปากไหในกรุเจดีย์ราย ประเภทกระปุกเคลือบผิวด้านนอกยกเว้นส่วนกัน มีหูทรงกระบอก 2 หูส่วนใหญ่ลำตัวทรงกลม กันแบบฐานราบ ขึ้นรูปโดยใช้พิมพ์ มีการตกแต่งด้วยพิมพ์เป็นลายดอกบัวลงด้านนอกของลำตัวตอนบนและลายกลีบดอกบัวในแนวตั้งลงไปด้านนอกของลำตัวตอนล่าง ประเภทตลับเคลือบผิวด้านนอกยกเว้นขอบปากและส่วนกัน ขอบปากโค้งเข้าทำเป็นสันสำหรับรองรับฝาปิด ลำตัวทรงกระบอก กันมีเชิง

เครื่องถ้วยจีนตอนใต้ชนิดเคลือบสีขาว 3 ใบแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มตามลักษณะเนื้อดินและน้ำยาเคลือบ กลุ่มที่ 1 เป็นประเภทจานขนาดเล็กมีเชิง 1 ใบ (371) ซึ่งมีเนื้อดินสีขาวละเอียดแกร่ง เคลือบสีขาวทั้งใบยกเว้นส่วนกันด้านนอก ขอบปากตรง กันมีฐานแบบราบ กลุ่มที่ 2 เป็นประเภทจานขนาดเล็กกันแบน 2 ใบ (372) มีเนื้อดินละเอียดแกร่งเป็นสีเทาอ่อน น้ำยาเคลือบเป็นสีเทาอ่อน ไม่เคลือบส่วนกันด้านนอก ปาดน้ำยาเคลือบออกขอบปากโดยรอบ ขึ้นรูปโดยใช้แม่พิมพ์ มีการตกแต่งด้วยแม่พิมพ์เป็นร่องขนานในแนวตั้งส่วนลำตัวด้านนอก มีเศษปูนติดส่วนกันด้านนอก

เครื่องถ้วยจีนชนิดเคลือบสีน้ำตาล 9 ใบ แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มตามลักษณะเนื้อดิน กลุ่มที่ 1 เป็นประเภทโถปากกว้าง 1 ใบ (379) มีเนื้อดินละเอียดแกร่งเป็นสีส้มทึบ เคลือบผิวส่วนลำตัวด้านนอก ส่วนปากกว้าง คอสั้น ลำตัวตอนบนป่อง มีการตกแต่งด้วยการขีดสลักลวดลายบนผิวเคลือบส่วนใหญ่และลำตัวด้านนอกเป็นลายก้านขด กลุ่มที่ 2 เป็นประเภทไหขนาดใหญ่ 2 ใบ (389, 380) มีเนื้อดินหยาบแกร่งเป็นสีน้ำตาลเทาอ่อน เคลือบผิวส่วนลำตัวด้านนอกแต่ไม่ถึงส่วนกัน ปาดน้ำยาเคลือบออกขอบปาก ขอบปากผายออก คอสั้น ลำตัวตอนบนป่องและปั้นแปะหูแนวนอน 4 หูส่วนใหญ่ กลุ่มที่ 3 ประกอบด้วยประเภทกระปุก 1 ใบ (378) และไหปากกว้าง 5 ใบ มีเนื้อดินหยาบแกร่งเป็นสีเหลืองอมส้มทึบ เคลือบผิวด้านนอกแต่ไม่ถึงส่วนกัน ปาดน้ำยาเคลือบออกขอบปาก ขอบปากหนากว่าส่วนใหญ่เป็นทรงกลม ไม่มีคอ กันแบนและปั้นแปะหูตามแนวนอน 4 หูส่วนใหญ่

4. เศษภาชนะดินเผาที่ขุดพบในพื้นที่โดยรอบ (ภาพที่ 3-5)

ในการขุดแต่งโบราณสถานแห่งนี้ นอกจากภาชนะดินเผาที่ขุดพบจากภายในกลุ่มกรุเจดีย์รายที่กล่าวมาแล้ว ยังมีการขุดพบเศษภาชนะดินเผาเป็นจำนวนมากในพื้นที่โดยรอบอีกด้วย ผู้ศึกษาทำการศึกษาเศษภาชนะดินเผาจำนวนทั้งสิ้น 2,229 ชิ้น ในการศึกษาวิจัยเศษภาชนะดินเผากลุ่มนี้ ปรากฏว่ามีเศษภาชนะดินเผาที่มีร่องรอย 2 ชนิดน่าสังเกต ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาที่มีการพอกปิดด้วยเศษปูนขาวเช่นเดียวกับภาชนะดินเผาที่ขุดพบภายในกรุเจดีย์รายและที่ผิวภาชนะมีลักษณะบวมเนื่องจากถูกไฟหรือมีร่องรอยการใช้งานนั่นเอง จากการพิจารณาเศษภาชนะดินเผาเหล่านี้สันนิษฐานได้ว่าเศษภาชนะดินเผาเหล่านี้แต่เดิมน่าจะเป็นชิ้นส่วนของภาชนะดินเผาที่เคยบรรจุภายในกรุเจดีย์รายองค์ใดองค์หนึ่ง แต่ถูกขุดขึ้นมาและอาจถูกไฟไหม้ด้วยสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งภายหลัง เนื่องจากว่าในกลุ่มเครื่องถ้วยที่ขุดพบจากกรุเจดีย์ ไม่มีเครื่องถ้วยใบที่มีร่องรอยถูกไฟ มีการค้นพบเศษภาชนะดินเผาที่มีร่องรอย 2 ชนิดนี้ดังต่อไปนี้

ภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดาประเภทฝาปิด 1 ชิ้นถูกพอกด้วยปูนด้านนอก เครื่องถ้วยศรีสังฆาลย์ชนิดไม่เคลือบประเภทพาน 1 ชิ้นเป็นชิ้นส่วนเชิง มีร่องรอยถูกไฟด้านใน

เครื่องถ้วยเงินชนิดเขียนลายครามสมัยราชวงศ์หยวนประกอบด้วยประเภทไหปากกว้างและไหปากแคบและประเภทฝาปิดปากไห จากการพิจารณาความแตกต่างของลักษณะลวดลาย รูปทรง และความหนาของภาชนะ สันนิษฐานได้ว่าประเภทไหปากกว้างมีจำนวนมากกว่า 4 ใบ เคลือบผิวทั้งด้านในและด้านนอกยกเว้นส่วนกันที่มีเชิงสูง ขอบปากกว้างตั้งตรง คอสั้น ตัวไหช่วงบนกว้าง มีการตกแต่งด้วยลายครามเป็นลายก้านขดหรือแถบลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกขอบปากด้านนอก ลายคลื่นที่ส่วนคอ ลายมวงคลแปดที่บริเวณใต้ไหล่ ลายดอกโบตั้นก้านขดส่วนลำตัวตอนบน และลายกลีบบัวที่ส่วนลำตัวตอนล่าง ประเภทฝาปิดสำหรับไหปากกว้าง (335) มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับที่ขุดพบจากกรุเจดีย์ราย เครื่องถ้วยเงินชนิดลายครามเหล่านี้ส่วนใหญ่มีร่องรอยถูกไฟบนผิวภาชนะ

ส่วนประเภทไหปากแคบมีจำนวนมากกว่า 6 ใบ ลักษณะเคลือบผิวด้านนอกยกเว้นที่ส่วนกัน ไม่ได้พบชิ้นส่วนปาก ส่วนคอแคบสั้น ส่วนไหล่กว้าง กันมีเชิงหนา เขียน

ลายครามเป็นลายมงคลแปดที่ส่วนใหญ่ ลายดอกโบตันก้านขดที่ส่วนลำตัวตอนบน และ ลายกลีบบัวที่ส่วนลำตัวตอนล่าง

เครื่องถ้วยหลงฉวน Celadon ประกอบด้วยประเภทใหญ่ขนาดใหญ 1 ใบ และ ประเภทจานขนาดใหญ่ 1 ใบ ประเภทจานขนาดใหญ่ถูกพอกปิดด้วยปูนขาว ปาด น้ำยาเคลือบออกเป็นวงกลมตรงกลางของส่วนก้น ส่วนประเภทใหญ่ขนาดใหญ 1 ใบ ประกอบด้วยเศษแตกหักเป็นชิ้นเล็ก ๆ 29 ชิ้น ผิวเคลือบขาวเนื่องจากถูกไฟ

เครื่องถ้วย Chichou ชนิดเขียนลายสีดำใต้เคลือบมีการขูดพบเป็นจำนวน 9 ชิ้น ซึ่งเป็นประเภทใหญ่ใบเดียวกัน ซึ่งมีร่องรอยที่ถูกไฟ มีเนื้อดินหยาบแกร่งเป็น สีน้ำตาลอมเทา น้ำยาเคลือบด้านนอกหลุดร่วงหายไปหมด ส่วนน้ำยาเคลือบด้านใน เป็นประเภทเคลือบขุนหนาเป็นสีดำ ไม่มีแตกราน ก้นมีเชิงหนาสูง ลำตัวน่าจะเป็น ทรงกระบอก มีการตกแต่งด้วยลายเขียนสีดำใต้เคลือบเป็นลายคลื่นในแนวนอนส่วน ลำตัวตอนล่าง

เครื่องถ้วยจีนชนิดเคลือบสีขาวประเภทจานขนาดเล็กขูดพบเป็นจำนวน 3 ชิ้น หมายเลข 90 เป็นชิ้นส่วนปาก เคลือบผิวทั้งด้านในและด้านนอก แล้วปาดน้ำยาเคลือบ ออกขอบปาก ปากกว้าง ขอบปากค่อนข้างพวยออก มีการตกแต่งด้วยพิมพ์เป็นลาย กลีบบัวส่วนลำตัวด้านนอก หมายเลข 194 เป็นชิ้นส่วนก้น เคลือบผิวด้านในและส่วน ลำตัวด้านนอก ส่วนก้นด้านนอกไม่เคลือบ ก้นมีฐานเตี้ย มีการตกแต่งด้วยพิมพ์เป็น ลายกลีบบัวส่วนลำตัวด้านนอก

5. การกำหนดอายุของกลุ่มภาชนะดินเผาที่ขุดพบจากกรุเจดีย์ราย

ในการกำหนดอายุของกลุ่มเครื่องถ้วยที่ขุดพบจากกรุเจดีย์รายรวมทั้ง เศษภาชนะดินเผาที่มีร่องรอย 2 ชนิด หลักฐานที่สำคัญ คือเครื่องถ้วยจีนชนิดเขียน ลายคราม ซึ่งจัดเป็นอยู่ในสมัยราชวงศ์หยวนได้ ในการศึกษาทางอายุของเครื่องถ้วย ชนิดเขียนลายครามสมัยราชวงศ์หยวน หลักฐานสำคัญที่สุด คือเครื่องถ้วยชนิดเขียน ลายครามประเภทแจกันขนาดใหญ่ 1 คู่ ในคอลเลกชันของมุลมิชิ Percival David ประเทศอังกฤษ อักษรจีนเขียนไว้ที่ส่วนคอของภาชนะว่าเครื่องถ้วย 1 คู่นี้ผลิตสำหรับการ ถวายวัดลัทธิเต๋าในปี ค.ศ.1351 (พ.ศ.1894) จากตัวอย่างนี้ ยืนยันได้ว่าเครื่องถ้วย

ชนิดเขียนลายครามนี้ปรากฏขึ้นแล้วในสมัยราชวงศ์หยวนตอนปลาย³

ในสมัยราชวงศ์หยวนตอนต้นและตอนกลาง ไม่มีหลักฐานที่ยืนยันให้เห็นถึงการปรากฏของการผลิตเครื่องถ้วยชนิดเขียนลายคราม ยกตัวอย่างเช่น ในการขุดค้นแหล่งเรือ Sinan แถบเกาหลีใต้ มีการขุดพบเครื่องถ้วยจีนเป็นจำนวนกว่า 21,000 ใบ ซึ่งมีการพบร่วมกันกับบันทึกที่กล่าวถึงอายุของการส่งออกสินค้าจากประเทศจีนในปี ค.ศ. 1323 (พ.ศ. 1866) ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญที่ยืนยันให้เห็นถึงความหลากหลายของเครื่องถ้วยจีนเป็นสินค้าออกในสมัยราชวงศ์หยวนตอนกลาง ซึ่งไม่มีเครื่องถ้วยชนิดเขียนลายคราม⁴ แต่มีการขุดพบเครื่องถ้วยชนิดเขียนลายสีดำได้เกือบสิฟ้าอ่อน ซึ่งถือเป็นกลุ่มรูปแบบภาชนะก่อนที่จะปรากฏเครื่องถ้วยชนิดเขียนลายคราม จากการวิเคราะห์หลักฐาน 2 กลุ่มนี้ ถือได้ว่าเครื่องถ้วยชนิดนี้ยังไม่ปรากฏขึ้นในสมัยราชวงศ์หยวนตอนกลาง แต่ในสมัยราชวงศ์หยวนตอนปลาย เครื่องถ้วยจีนชนิดนี้ปรากฏขึ้นแล้ว เพราะฉะนั้น เครื่องถ้วยชนิดเขียนลายครามสมัยราชวงศ์หยวนที่ขุดพบจากกลุ่มกรุเจดีย์ราย จึงสามารถกำหนดอายุได้ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 เครื่องถ้วยจีนชนิดอื่นที่ขุดพบจากภายในกรุเจดีย์รายและเศษเครื่องถ้วยชนิดอื่นที่มีร่องรอย 2 ชนิดยังสามารถกำหนดอายุในสมัยราชวงศ์หยวนได้ด้วย ซึ่งมีความเป็นไปได้สูงว่าภาชนะดินเผากลุ่มใหญ่นี้คงได้ประดิษฐ์ฐานพร้อมกันภายในกรุเจดีย์รายทุกองค์ในปลายพุทธศตวรรษที่ 19

6. สรุป

ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเศษภาชนะดินเผาที่ขุดพบในพื้นที่โดยรอบคงเป็นกลุ่มภาชนะดินเผาที่เคยบรรจุภายในกรุเจดีย์รายองค์ใดองค์หนึ่งแต่เดิม ถ้าหากข้อสมมติฐานนี้ถูกต้อง กลุ่มเครื่องถ้วยที่ถูกประดิษฐ์ฐานภายในกรุเจดีย์รายในโบราณสถานแห่งนี้จะประกอบด้วยเครื่องถ้วยหลายชนิดเป็นจำนวนมากดังต่อไปนี้

เครื่องถ้วยจีนชนิดเขียนลายคราม ถ้วย (1) ไหปากกว้าง (4) ฝาปิด (2) ไหปากแคบ (6)

³Pope, John A., *Chinese Porcelain from the Ardebil shirine*, Freer Gallery of Art, The Smithsonian Institution, Washington, D.C., 1956.

⁴Carswell, J. *Blue & White, Chinese Porcelain around the World*, The British Museum Press, 2007, หน้า 17.

เครื่องถ้วยหลงจวน Celadon โถปากกว้าง (1) ไหขนาดใหญ่ (1) จาน (1)
 เครื่องถ้วย Chichou ชนิดเขียนลายสีด้าใต้เคลือบ ไห (1)
 เครื่องถ้วยผู้เถียน Celadon จานเล็ก (4) ตลับ (1) กระปุก (1)
 เครื่องถ้วยจีนชนิดเคลือบสีขาว จานเล็ก (5)
 เครื่องถ้วยจีนชนิดเคลือบสีน้ำตาล ไห (6) ไหปากกว้าง (1)
 เครื่องถ้วยศรีสขาลัยชนิดไม่เคลือบ ไหปากแตร (3) พาน (1)
 เครื่องถ้วยศรีสขาลัยชนิดเคลือบสีเขียวเข้มแบบเซลียง จาน (1) ฝาปิด (1)
 เครื่องถ้วยน่านบ้านบ่อสวกชนิดเคลือบสีเขียวนวล ไห (1)
 ภาชนะดินเผาเนื้อดิน ฝาปิด (2)

ในบริเวณเมืองสุโขทัย ยังมีการค้นพบเครื่องถ้วยจีนชนิดเขียนลายครามประเภท โถขนาดใหญ่ 1 ใบจากภายในกรุเจดีย์ที่วัดพระพายหลวงอีกด้วย สำหรับเครื่องถ้วย หลงจวน Celadon ประเภทโถขนาดใหญ่ 1 ใบที่ค้นพบที่วัดชนะสงคราม ไม่ได้ระบุ ตำแหน่งที่ค้นพบ แต่สันนิษฐานได้ว่าเครื่องถ้วยใบนี้คงใช้ในโอกาสพิเศษหรือใช้ใน กิจพิธีทางศาสนา นอกจากนี้ในบริเวณเมืองสุโขทัย ยังมีเครื่องถ้วยจีนราชวงศ์หยวน ประเภทไหหรือประเภทโถขนาดใหญ่ที่ค้นพบจากภายในกรุเจดีย์อยู่ในประเทศไทย ทั่วไป แต่เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณของเครื่องถ้วยที่ถูกประดิษฐานในกรุเจดีย์กับ ที่พบจากบริเวณโบราณสถานแห่งนี้ ปรากฏถึงความโดดเด่นและหลากหลายของกลุ่ม เครื่องถ้วยชนิดต่างๆ เป็นจำนวนกว่า 42 ใบ โดยเฉพาะการค้นพบร่วมกันของ เครื่องถ้วยจีนเขียนลายครามสมัยราชวงศ์หยวนประเภทไห 2 ชนิดทั้งหมด 10 ใบ เป็นตัวอย่างหาเทียบมิได้ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁵

จากการค้นพบเครื่องถ้วยกลุ่มใหญ่จากกรุเจดีย์ภายในโบราณสถานแห่งนี้ สันนิษฐานได้ว่าในสมัยสุโขทัยตอนปลายเมืองสุโขทัยเป็นศูนย์กลางใหญ่แห่งหนึ่งทาง เศรษฐกิจและทางวัฒนธรรมในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อื่นๆ ในกลุ่มเครื่องถ้วย ที่ถูกประดิษฐานภายในกรุเจดีย์รายนี้ เป็นที่น่าสนใจ คือการพบเครื่องถ้วยประเภทไห

⁵เช่น ในการขุดค้นแหล่งโบราณคดี Santa Ana ประเทศฟิลิปปินส์ มีการขุดพบเครื่องถ้วยจีนชนิด ลายครามราชวงศ์หยวนหลายใบจากกลุ่มฝังศพ แต่ส่วนใหญ่เป็นภาชนะประเภทที่มีขนาดเล็ก (เช่น กระปุก ตลับ และพานขนาดเล็ก) Locsin, Leandro and Locsin, Cecilia, **Oriental Ceramics Discovered in the Philippines**, Rutland, Vermont & Tokyo, Japan : Charles E. Tuttle Company, Second Print, 1970.

รูปแบบเดียวกัน 2-6 ใบเป็นชุด เช่น เครื่องถ้วยจีนชนิดเขียนลายครามประเภทไหปากกว้าง 4 ใบ เครื่องถ้วยจีนชนิดเขียนลายครามประเภทไหปากแคบ 6 ใบ เป็นต้น จากการพบเครื่องถ้วยประเภทไหเป็นชุดนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเครื่องถ้วยที่ถูกประดิษฐ์ในกรุเจดีย์รายส่วนใหญ่ถูกนำเข้ามาในเมืองสุโขทัยเป็นสินค้ากลุ่มเดียวกันโดยสั่งเป็นพิเศษ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าเมืองสุโขทัยคงมีระบบการติดต่อค้าขายกับภายนอกโดยผ่านเส้นทางเรืออย่างมั่นคงในสมัยสุโขทัยตอนปลายเพื่อขนสินค้ากลุ่มที่สั่งเป็นพิเศษเข้ามาจากภายนอกได้

หากเครื่องถ้วยกลุ่มนี้จะเป็นของที่ซื้อสำหรับการบรรจุฐานในกรุเจดีย์รายองค์กลุ่มนี้ ยืนยันได้ว่าเครื่องถ้วยกลุ่มนี้เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่แสดงถึงสถานภาพแห่งชนชั้นสูงหรือแสดงถึงความร่ำรวย⁶ ในศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาไทย หลักที่ 1 พ.ศ. 1904 กล่าวว่พรญาฤาไทย (ลีไทย) ทรงสร้างพระวิหาร พระสถูปเจดีย์ กุฏิ ปูลูกตันโพธิ์ มากมาย⁷ ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าเครื่องถ้วยที่ถูกประดิษฐ์ในกรุเจดีย์องค์นี้อาจเป็นของถวายที่ถูกบริจาคโดยชนชั้นสูงเช่นกัน ก็เป็นไปได้

⁶ สายันต์ ไพเราะญจิตร์ "ความสัมพันธ์ด้านนิเวศวิทยาการผลิตและการค้าเครื่องถ้วยระหว่างจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในห้วงพุทธศตวรรษที่ 21", *สังคโลก-สุโขทัย-อยุธยา กับ เอเชีย*, บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2545, หน้า 254.

⁷ กรมศิลปากร, *จารึกสมัยสุโขทัย*, 2526, หน้า 46.

ภาพที่ 1-327

ภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา

ภาพที่ 1-377

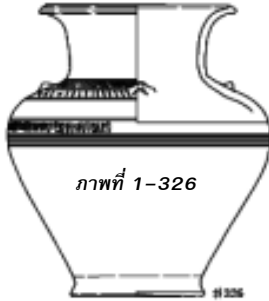

#377

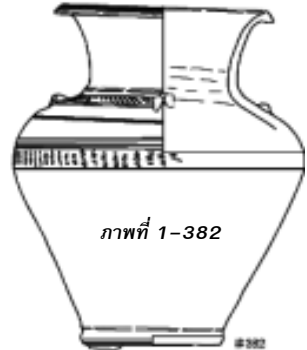
ภาพที่ 1-329

#329

ภาพที่ 1-326

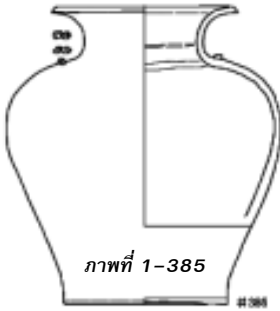
#326

ภาพที่ 1-382

#382

เครื่องถ้วยศรีวิชัย

ภาพที่ 1-385

#385

เครื่องถ้วยรามายณะ

ภาพที่ 1-335

#335

ภาพที่ 1-333

#333

เครื่องถ้วยจีนชนิดเขียนลายครามสมัยราชวงศ์หยวน

#339

ภาพที่ 1-339

#330

ภาพที่ 1-334

#388

ภาพที่ 1-388

#376

ภาพที่ 1-376

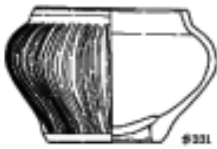

#334

ภาพที่ no number

เครื่องถ้วยญี่ปุ่น(จีน)ชนิดเคลือบสีเขียว

#331

เครื่องถ้วยทองแดง(จีน)

ชนิด Celadon

สมัยราชวงศ์หยวน

ภาพที่ 1-331

#371

ภาพที่ 1-371

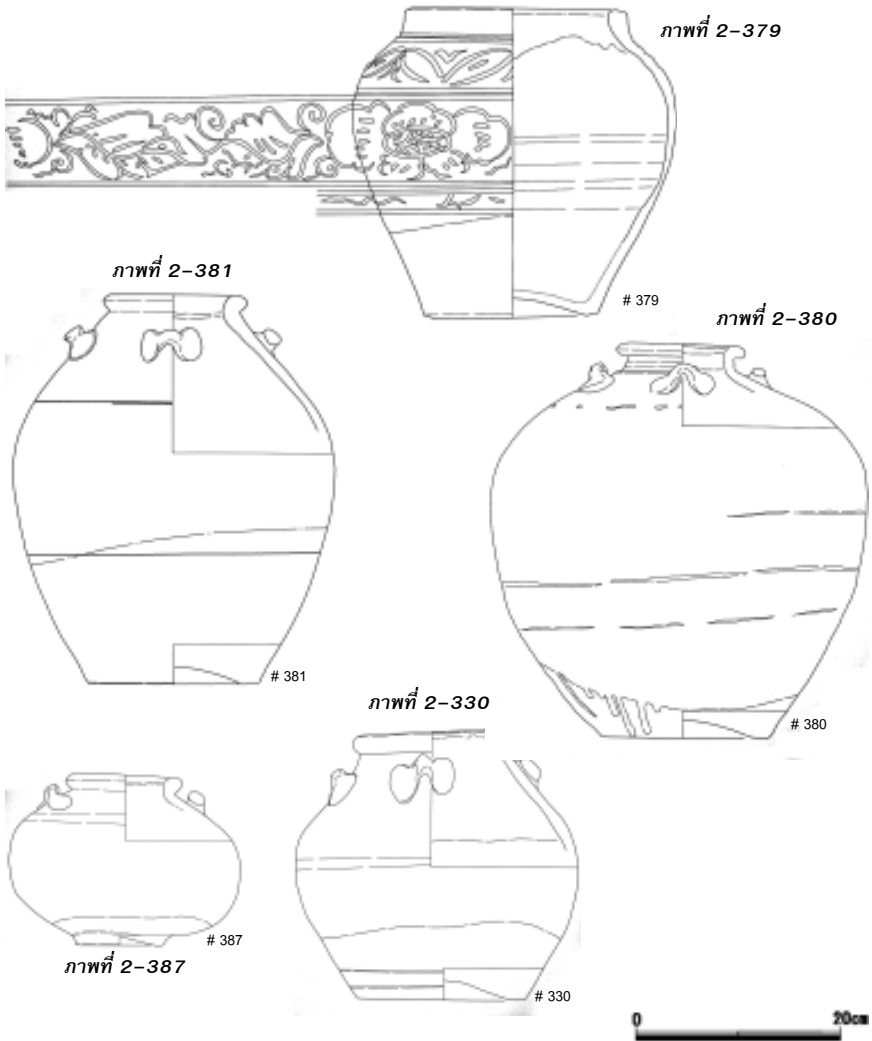
#372

ภาพที่ 1-372

เครื่องถ้วยจีนชนิดเคลือบสีขาว

ภาพที่ 1 ภาชนะดินเผาที่ขุดพบจากภายในกรุเจดีย์ราย (1)

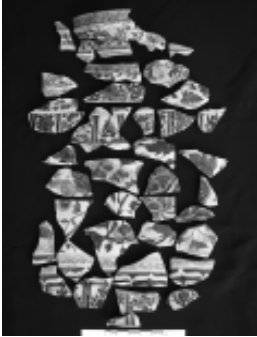
เครื่องถ้วยจีนชนิดเคลือบสีน้ำตาล

ภาพที่ 3-1

ภาพที่ 3-4

ภาพที่ 3-2

ภาพที่ 3-6

ภาพที่ 3-3

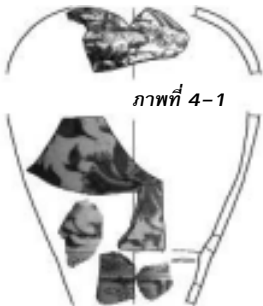

ภาพที่ 3-5

ที่มา : Carswell, J. Blue & White, Chinese Porcelain around the World, The British Museum Press, 2007, ภาพ 56.

เครื่องถ้วยจีนชนิดเขียนลายครามสมัยราชวงศ์หยวนประเภทไหปากกว้าง

ภาพที่ 3 ภาพอะดินเผาที่ขุดพบในพื้นที่โดยรอบ (1)

ภาพที่ 4-1

ภาพที่ 4-2

ภาพที่ 4-3

บริเวณที่ขุดพบมีเศษภาชนะดินเผา
จำนวนมากขุดพบโดยรอบที่
จัดอยู่ใน Togori museum พิเศษที่ ๕

ภาพที่ 4-4

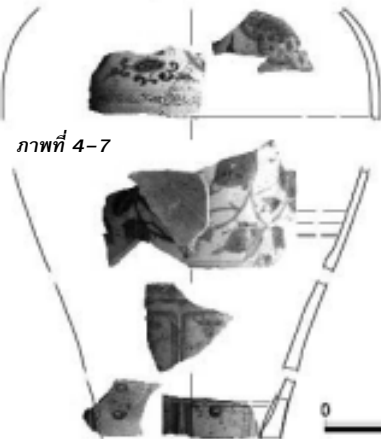

ภาพที่ 4-5

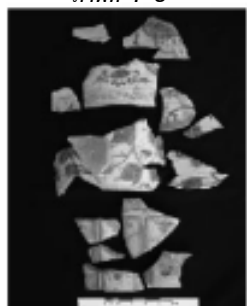

Yan - Corwell, J. Bae & White,
Chinese Porcelain around
the World, The British
Museum Press, 2007,
ภาพ 25.

ภาพที่ 4-6

ภาพที่ 4-7

ภาพที่ 4-8

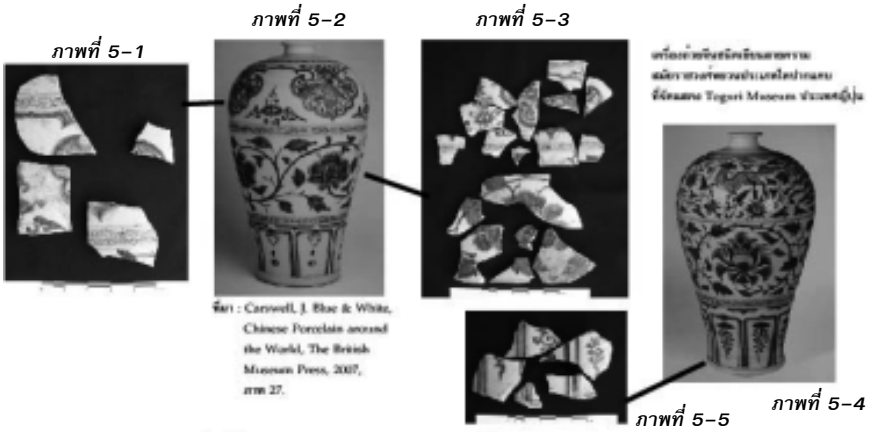

Yan - Corwell, J. Bae & White,
Chinese Porcelain around
the World, The British
Museum Press, 2007,
ภาพ 27.

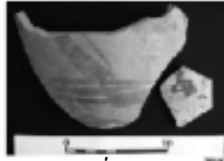
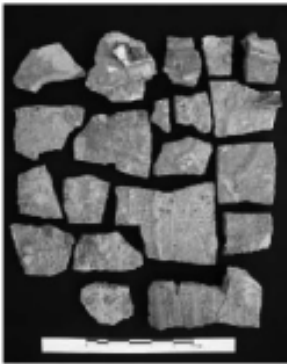
ภาพที่ 4-9

เครื่องถ้วยจีนชนิดเขียนลายครามสมัยราชวงศ์หยวนประเภทไหปากแคบ (1)

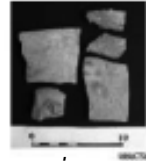
ภาพที่ 4 ภาชนะดินเผาที่ขุดพบในพื้นที่โดยรอบ (2)

ภาพที่ 5-6 เครื่องถ้วยจีนชนิดเคลือบสีขาวลายครามสมัยราชวงศ์ซ่งประเภทโถปากแคบ (2)

ภาพที่ 5-9

ภาพที่ 5-10

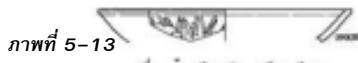

ภาพที่ 5-11

เครื่องถ้วย Chichou ชนิดเคลือบสีขาวลายคราม

ภาพที่ 5-12

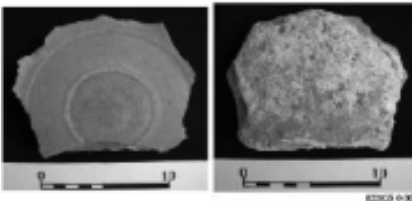
ภาพที่ 5-13

เครื่องถ้วยจีนชนิดเคลือบสีขาว

ภาพที่ 5-14

เครื่องถ้วยหริลีนชนิดเคลือบสีขาว

เครื่องถ้วยเคลือบดินเผา Celadon สมัยราชวงศ์ซ่ง

ภาพที่ 5-7

ภาพที่ 5-8

ภาพที่ 5 ภาพขณะดินเผาที่ขุดพบในพื้นที่โดยรอบ (3)